

Yeşilyurt (Malatya) Merkezindeki 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Bazı Demografik Özellikleri ve Doğurganlığı Etkileyen Faktörler

Dr. Erkan Pehlivan¹, Dr. Metin F. Genç², Dr. Gülsen Güneş²

Bu çalışma, Malatya ili, Yeşilyurt ilçe merkezinde yaşayan 15-49 yaş grubundaki evli kadınların bazı demografik özelliklerini saptamak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, 810 evli kadını evlerinde yüzyüze görüşülerek anket uygulanmıştır. Kadınların % 20.5' u okuryazar değilken, % 6'sı okuryazar, % 58'i ilkokul mezunu, % 15.5'i ise ortaokul ve üzeri eğitime sahiptir. Bu değerler, 1993 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA 93) değerlerine yakındır. Hane halkı büyüklüğü 5.1±1.8 kişidir (TNSA 93'de 4.5 kişi). Ailelerin % 68.5' u çekirdek, % 26'sı geniş aile olup, diğer aile tipi ise % 5.5'dir. Kadınların %17.2'si kocasıyla birinci dereceden akrabadır. İlk evlenme yaşı 18.2±3.0, ilk doğum yaşı 19.1±3.1'dir. Gebelik sayısı 3.6±2.5, canlı doğum sayısı 2.7±1.8, istemsiz düşük sayısı 0.3±0.9, istemli düşük sayısı 0.3±0.9, ölü doğum sayısı 0.3±0.1'dir. İkinci doğum ile ilk doğum arası süre 2.7±1.8 yıldır. Bu çalışmada "dört ve daha fazla doğum yapmış olmak" yüksek doğurganlık kriteri olarak kabul edilerek, bu bağımlı değişkeni etkileyebilecek bazı bağımsız değişkenler backward lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Sonuçta, yüksek doğurganlığı yaşayan çocuk sayısının negatif, ilk gebelik yaşının 20'nin altında olması ile öğrenim düzeyinin ilkokul ve altı olmasının ise pozitif yönde etkilediği görülmüştür. [Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi 1998;5(1):11-17]

Anahtar Kelimeler: Doğurganlık, kadın sağlığı, demografi

Some demographic characteristics of married women 15-49 aged and influencing factors to fertility in Yeşilyurt center town of Malatya province

This cross-sectional study was performed to determine some demographic characteristic of married women aged 15-49 in Yeşilyurt town center of Malatya Province. Therefore, a questionnaire was administered under supervision to 810 married women in their houses. 20.5% of married women was illiterate and 6% of them was literate, 58% of married women graduated from primary school and also 15.5% women have secondary school or more education. These data are similar to the 1993 Turkish Population and Health Survey (TPHS) figures. Household size was 5.1±1.8 person (it was 4.5 at TPHS). The percentage of nuclear families is 68.5%, 26% is large families and 5.5% is the other forms of family type. The first degree consanguineous marriage of married women is 17.2% with their husband. The first marriage age is 19.1±3.1. Number of pregnancies is 3.6±2.5 and number of live births of married women is 2.7±1.8. Number of induced abortions and spontaneous abortions are both 0.3±1.8 and the interval between first and second births was found as 2.7± 1.8 years. In this study, some independent variables could influence to the dependent variable of which four and more births by accepting as a criteria of over fertility have been examined with the method of backward logistic regression analysis. As the independent factors, number of living children in a negative way, being of first marriage age under 20 year, and being educational status primary school and the less in a positive way were determined the influencing factors to over fertility. [Journal of Turgut Özal Medical Center 1998;5(1):11-17]

Key Word: Fertility, women health, demography

¹ İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Malatya

² Sağlık Müdürlüğü Ana-Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Şubesi, Malatya

Aile, toplumun en temel ve belirleyici birimidir. Değişik sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle akraba evliliklerinin yaygın olduğu geçmiş yıllardan günümüze doğru gelindiğinde, akraba evliliklerinin oranı da giderek azalmaktadır. Kentleşme, kadının sosyal statüsünün değişmesi, ekonomik güçlükler gibi nedenlerle doğurganlık da genel olarak azalmakta olup; toplumsal değişimin aile tipine etkisi kendisini anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oranında artış biçiminde göstermektedir. Bunların sonucu ise ortalama hane büyüklüğünde azalmadır. Aile planlamasının yaygınlaşması, bebek ve çocuk ölümlerinin azalması, ortalama ömrün uzaması toplumun nüfus yapısını değiştirmekte, yaşlı nüfus oranı giderek yükselmektedir.

Toplumların ve ülkelerin demografik özellikleri de değişik olup; ABD’de bir kadın hayatı boyunca ikiden az doğum yaparken, ortalama yaşam süresi 75 yıldır. Kenya’ da ise kadınlar için ortalama ömür 54 yıl olup, bir kadın hayatı boyunca ortalama sekiz çocuk doğurmaktadır (1). Ülkeler arası farklılıklar kendisini nüfusun ikiye katlanma süresinde de göstermekte olup, gelişmiş ülkelerde en düşük düzeydedir. Hatta bazı gelişmiş ülkelerde doğurganlığın teşvik edilmesine karşın, yine de eksi nüfus artış hızlarına rastlanabilmektedir.

Yüksek doğurganlığın kontrolü, gebeliklerin önlenmesi veya sonlandırılması ile olabilir. İkincisi, bir aile planlaması yöntemi olmamakla birlikte, ülkemiz dahil pek çok toplumda gebelikler medikal veya geleneksel yöntemlerle sonlandırılabilir.

Gebeliğin sonlandırılması, hukuksal boyutu da olan bir konu olup, kimi ülkelerde yasal izin varken kimi ülkelerde de yasa dışıdır. Ancak, küretajın yasa dışı olduğu ülkelerde özellikle ilkel ve sakıncalı yöntemlerin de kullanılabildiği ve bu durumun kadın sağlığını olumsuz etkilediği de bilinmektedir. Bu gerçekten yola çıkılarak 1983 yılında çıkarılan yeni Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ile Türkiye’de belli koşullar altında gebeliğin sonlandırılması işlemi yasal hale getirilmiştir. Ancak kürtajın yasal boyutu yanında dinsel ve diğer toplumsal boyutları da önemlidir. Kayseri AÇS-AP Merkezi’ne kürtaj yaptırmak üzere başvuran kadınların %84.2’sinin kürtajın günah olduğunu ifade etmiş olmalarına karşın bu kadınların geçmişte %18.8’inin üç ve daha fazla sayıda kürtaj yaptırmış olmaları, kadınların uygulamalarının dini inançlardan bağımsız olabildiğini vurgulayan çarpıcı bir örnektir (2).

Kadınların doğurganlık davranışları pek çok faktörden etkilenmektedir. Yaş, yerleşim yerinin kent merkezi, gecekondu ya da kır oluşu, doğu-batı farkı, yüksek çocuk ölümlülüğü, öğrenim düzeyi bu etmenlerden bazılarıdır (3).

Bu çalışma, Yeşilyurt bölgesindeki 15-49 yaş grubundaki evli kadınların aile yapıları, kocayla akrabalık durumu, ideal çocuk sayısı, doğurganlık öyküleri, gebelik ve çocuk cinsiyet tercihleri gibi bazı demografik özelliklerini saptamak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, 1995 yılı Eylül ve Ekim aylarında, İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi’ nin uygulama ve eğitim bölgesi olan Yeşilyurt ilçesi merkezinde yürütülmüştür. Yeşilyurt Sağlık Ocağı kayıtları esas alınarak örneklem alınmaksızın 15-49 yaş evli kadınların tümüyle (960 kişi) yüz yüze anket uygulanması hedeflenmiş olup, araştırma kapsamına giren doğurgan çağdaki evli kadınların 810’una ulaşılabilmektedir (araştırmaya katılma oranı % 85).

Anketler, sahada araştırmacılar ve Halk Sağlığı internleri tarafından, yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmış; veri girişi ve analizler SPSS istatistik paket programında yapılmış, bazı önemlilik testleri için Microstat programından da yararlanılmıştır. Bu çalışmada aritmetik ortalamalar, standart sapma ile birlikte gösterilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 31.0±7.9 olup, median yaşın ise 30 olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamına giren kadınların 529’u halen herhangi bir aile planlaması yöntemiyle (%65.3) korunmakta iken; 281’i (%34.7) ise yöntem kullanmamaktadırlar.

Araştırma kapsamına giren kadınların yaş gruplarına göre öğrenim durumları Tablo 1’ de sunulmuştur:

Tablo 1’de görüldüğü üzere, kadınların % 20.5’i okuryazar değil, % 6’sı okuryazar, % 58’i ilkökul mezunu, % 15.5’u ise orta ve üzeri okul mezunudur. Genel olarak yaş arttıkça öğrenim düzeyi de azalmaktadır.

Ortalama hane büyüklüğü 5,1±1,8 kişidir. Ailelerin % 68.5'ü çekirdek, % 26'sı geniş aile olup, diğer aile tipi ise % 5.5'dur.

Öğrenim düzeyine göre aile tipinin değişip değişmediği analiz edilmiş ve sonuçlar, Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü üzere, okuryazar olmayan grubun % 74.7'si, orta ve üzeri öğrenimlilerin ise % 60'ı çekirdek aileye sahiptir. Öğrenim düzeyleri arasındaki farkı okuryazar olmayanlar yaratmakta olup, bu öğrenim düzeyi atıldığında öğrenim düzeyleri

arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Yaş gruplarına göre aile tipleri arasında fark olup olmadığı analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 3'de sunulmuştur.

Çekirdek aile oranının okuryazar olmayanlarda ve 35 yaş üstü kadınlarda yüksek olduğu Tablo 3 ve 4'de görülmekte olup, Tablo 1'de de görüldüğü gibi, okuryazar olmayanların büyük kısmı ileri yaştadır.

Kadınların % 98.3'ünün araştırma esnasındaki evlilikleri ilk evlilikleri iken, % 1.7'sinin ise ikinci evliliği idi. Kadınların % 16.9'u kocasıyla birinci

Tablo 1. Araştırmaya kapsamına giren kadınların yaş gruplarına göre öğrenim durumları; Yeşilyurt (Malatya), 1995.

Yaş grubu	Okuryazar değil		Okuryazar		Öğrenim durumu		Orta ve üzeri		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
15-19	4	8.8	3	6.6	27	60.0	11	24.6	45	5.5
20-24	16	11.0	5	3.4	101	69.6	23	16.0	145	17.9
25-29	16	8.8	4	2.2	109	60.5	51	28.5	180	22.2
30-34	30	17.5	8	4.6	113	66.4	20	11.5	171	21.1
35-39	33	27.5	7	5.8	64	53.3	16	13.4	120	14.8
40-44	37	45.1	11	13.4	32	39.1	2	2.4	82	10.1
45-49	30	44.8	11	16.4	24	35.8	2	3.0	67	8.4
Toplam	166	20.5	49	6.0	470	58.0	125	15.5	810	100.0

* Satır yüzdesi ** Kolon yüzdesi

Tablo 2. Öğrenim düzeyine göre aile tipleri; Yeşilyurt (Malatya), 1995.

Öğrenim düzeyi	Çekirdek aile		Geniş aile		Diğer		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Okuryazar değil	124	74.7	28	16.8	14	8.5	166	20.5
Okuryazar	34	69.3	11	22.4	4	8.3	49	6.0
İlkokul mezunu	322	68.5	127	27.0	21	4.5	470	58.0
Orta ve üzeri	75	60.0	45	36.0	5	4.0	125	15.5
Toplam	555	68.5	211	26.0	44	5.5	810	100.0

$p<0.01$ $SD=6$ $\chi^2=17.49$ *satır yüzdesi **kolon yüzdesi
 $p>0.05$ $SD=4$ $\chi^2=6.02$ (birinci satır atıldı)

Tablo 3. Yaş gruplarına göre aile tipleri; Yeşilyurt, Malatya, 1995.

Yaş grupları	Çekirdek aile		Geniş aile		Diğer		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
15-24	80	42.1	95	50.0	15	7.9	190	23.4
25-34	258	73.5	74	21.0	19	5.5	351	43.3
35-49	217	80.6	42	15.6	10	3.8	269	33.3
Toplam	555	68.5	211	26.0	44	5.5	810	100.0

$p<0.001$ $SD=4$ $\chi^2=86.40$ *satır yüzdesi **kolon yüzdesi
 $p>0.05$ $SD=2$ $\chi^2=4.39$ (birinci satır atıldı)

Tablo 4. Öğrenim durumuna göre kocayla akrabalık durumu; Yeşilyurt (Malatya), 1995.

Öğrenim düzeyi	Birinci derece		Uzak akraba		Akrabalık yok		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
Okuryazar değil	47	28.3	5	3.1	114	68.6	166	20.5
Okuryazar	13	26.5	1	2.1	35	71.4	49	6.0
İlkokul mezunu	63	13.4	28	6.0	379	80.6	470	58.0
Orta ve üzeri	14	11.2	2	1.6	109	87.2	125	15.5
Toplam	137	16.9	36	4.4	637	78.7	810	100.0

$p<0.001$ $SD=6$ $\chi^2=31.19$ *satır yüzdesi **kolon yüzdesi
 $p<0.05$ $SD=4$ $\chi^2=12.21$ (okuryazar değil satırı atıldı)
 $p>0.05$ $SD=2$ $\chi^2=4.60$ (okuryazar satırı atıldı)

dereceden akraba iken, birinci derece dışında akrabalık % 4.4 oranında olup, kadınların % 78.7'sinin kocasıyla herhangi bir akrabalığı yoktur (ikinci evliliğini yapmış olanların, ikinci evlilikleri göz önünde bulundurulmuştur).

Öğrenim durumuna göre kocayla akrabalık durumu Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4'de görüldüğü üzere, öğrenim düzeyi yükseldikçe, akraba evliliği oranı düşmektedir. Yapılan analizde, ilkokul mezunları ile orta okul ve üzeri okul mezunları arasında akraba evliliği yönünden fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmaya katılan kadınların bazı demografik özellikleri Tablo 5'de verilmiştir.

Kadınların % 98.5'inin hiç çoğul doğumu yokken, 12'sinin (% 1.5) birer ikiz doğumu, bir kadının iki kez ikiz doğumu, iki kadının ise birer kez üçüz doğumu olmuştur.

İkinci doğum ile ilk doğum arası süre ortalama 2.7 ± 1.8 yıl; üçüncü doğum ile ikinci doğum arası süre ise ortalama 3.7 ± 2.6 yıldır.

Kadınların % 19.8'i hayatları boyunca en az bir kez kürtaj olmuşlar, % 21.8'inin en az bir istemsiz düşüğü olmuş ve % 7.4'ünün en az bir ölü doğumu olmuştur.

Öğrenim düzeyi, kadının gerek statüsünü ve gerekse doğurganlığını etkileyebilecek önemli bir etmen olabileceğinden, öğrenim düzeyine göre bazı değişkenlerin analizleri yapılmış ve aşağıda sunulmuştur.

Öğrenim düzeyine göre ilk evlenme yaşı Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6'da görüldüğü üzere, öğrenim düzeyi yüksek olan kadınların ilk evlenme yaşı da yüksektir. Gruplar arası fark, ikili analizlerde de görülmüş olup, sadece okuryazar olan grupla ilkokul mezunu olan grup arasında ikili karşılaştırmada fark bulunmamıştır.

İdeal çocuk sayısının öğrenim durumuna göre değişip değişmediği analiz edilmiş ve sonuçlar, Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7'de görüldüğü üzere, öğrenim düzeyi yükseldikçe, ideal çocuk sayısı azalmakta olup, öğrenim düzeyleri arasındaki fark ikili karşılaştırmalarda da görülmüştür. Okuryazar olmayanlar ile okuryazar grubunun ve ilkokul

Tablo 5. Kadınların bazı demografik özellikleri; Yeşilyurt (Malatya), 1995.

Demografik Özellik	Değer
Ortalama ilk evlenme yaşı	18.2±3.0
Ortalama ilk doğum yaşı	19.1±3.1
Ortalama gebelik sayısı	3.6±2.5
Ortalama canlı doğum sayısı	2.7±1.8
Ortalama istemsiz düşük sayısı	0.3±0.9
Ortalama istemli düşük sayısı	0.3±0.9
Ortalama ölü doğum sayısı	0.3±0.1
Ortalama canlı doğan erkek çocuk sayısı	1.4±1.2
Ortalama canlı doğan kız çocuk sayısı	1.3±1.2
Ortalama yaşayan çocuk sayısı	2.5±1.7
Ortalama yaşayan erkek çocuk sayısı	1.3±1.1
Ortalama yaşayan kız çocuk sayısı	1.2±1.1
100 gebelikte gerçekleşen canlı doğum sayısı	77.9
100 gebelikte gerçekleşen istemsiz düşük sayısı	9.9
100 gebelikte gerçekleşen istemli düşük sayısı	9.7
100 gebelikte gerçekleşen ölü doğum sayısı	2.5
Ortalama ideal çocuk sayısı	2.5±0.8

* Değerler, kadınların tüm yaşam boyu doğurganlık yüklerine göre hesaplanmıştır.

Tablo 6. Kadınların öğrenim düzeyine göre ilk evlenme yaşlarının analizi; Yeşilyurt (Malatya), 1995*.

Öğrenim düzeyi	İlk evlenme yaşı
Okuryazar değil	17.2 ± 3.0
Okuryazar	18.2 ± 3.3
İlkokul mezunu	18.2 ± 2.9
Orta ve üzeri okul mezunu	19.5 ± 2.9

p=0.0000 S.D=3 K.W. $\chi^2=52.87$

* Gruplar arası karşılaştırmada K. Wallis (K.W) Varyans Analizi yapılmış, ikili karşılaştırmalarda M. Whitney U testi kullanılmıştır (kritik p değeri=0.05/6=0.008'dir).

Tablo 7. Kadınların öğrenim düzeyine göre ideal çocuk sayılarının analizi; Yeşilyurt (Malatya), 1995*.

Öğrenim Düzeyi	İdeal çocuk sayısı
Okuryazar değil	2.8 ± 1.0
Okuryazar	2.6 ± 0.7
İlkokul mezunu	2.4 ± 0.7
Orta ve üzeri okul mezunu	2.3 ± 0.7

p= 0.000 SD=3 K.W. $\chi^2=27.99$

* Gruplar arası karşılaştırmada K. Wallis (K.W) Varyans Analizi yapılmış, ikili karşılaştırmalarda M. Whitney U testi kullanılmıştır (kritik p değeri=0.05/6=0.008)

Tablo 8. Kadınların öğrenim düzeyine göre gerçekleşen istemli düşük sayılarının istatistik analizi; Yeşilyurt (Malatya), 1995*.

Öğrenim düzeyi	İstemli düşük sayısı
Okuryazar değil	0.34 ± 0.94
Okuryazar	0.78 ± 1.68
İlkokul mezunu	0.35 ± 0.87
Orta ve üzeri okul mezunu	0.25 ± 0.58

p= 0.4618 SD=3 K.W. $\chi^2=2.57$

*Kruskal- Wallis Varyans Analizi uygulanmıştır.

Tablo 9. Backward lojistik regresyon analizi sonucunda yüksek doğurganlığı etkileyen önemli faktörler

Önemli faktörler	Regresyon katsayısı (B)	Standart hata	p değeri	Odds ratio (OR)	% 95 güven aralığı
Yaşayan çocuk sayısı	-1.4520	0.1330	0.0000	0.23	0.18-0.30
Öğrenim durumu (İlkokul ve altı)	0.6591	0.2458	0.0073	1.93	1.19-3.12
İlk gebelik yaşı (20'nin altı)	0.4701	0.2358	0.0462	1.60	1.07-2.54

mezunları ile orta okul ve üzeri öğrenimliler grubunun ikili karşılaştırmalarında fark bulunmamıştır.

İstemli düşük sayısının öğrenim durumundan etkilenip etkilenmediği analiz edilmiş ve sonuçlar, Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8'de görüldüğü gibi, istemli düşük sayıları bakımından öğrenim düzeyleri arasında fark yoktur.

Araştırma esnasında- iki aylık dönemde- 810 kadının 65'i (% 8) gebe idi.

65 gebeliğin 50 si (% 77) istenen, 15' i istenmeyen gebeliktir. 65 gebeliğin 38'i planlanan, 27'si planlanmayan gebeliktir. Kadınların 21'i (% 32) erkek, 11'i (% 17) kız çocuk isterken, 33 (% 51) kadın cinsiyet tercihi olmadığını ifade etmiştir. Tercih nedenlerinin başında tercih edilen cinsiyette çocuğun olmayışı gelirken (% 95), diğer nedenler (ailenin veya eşin isteği vb.) önemsenmeyecek düzeyde idi (% 5).

Bu çalışmada "dört ve daha fazla doğum yapmış olmak" yüksek doğurganlık kriteri olarak kabul edilerek, bu bağımlı değişkeni etkileyebilecek bazı bağımsız değişkenler (yaşayan çocuk sayısı, eğitim durumu, ilk gebelik yaşı, aile tipi ve ilk evlenme yaşı) Backward Lojistik Regresyon analizi ile incelenmiştir. İlk modelde yer alan bağımsız değişkenlerden ilk evlenme yaşı ile aile tipi son modelde yer almamıştır. Bu analizden elde edilen son model Tablo 9'da sunulmuştur.

Analiz sonucunda; yaşayan çocuk sayısı (OR=0.23), ilk gebelik yaşının 20'nin altında olması (OR=1.60), öğrenim düzeyinin ilkökul ve altında olmasının (OR=1.93), kadınlarda yüksek doğurganlığı etkileyen önemli bağımsız değişkenler olduğu saptanmıştır.

TARTIŞMA

Araştırmaya dahil olan kadınların öğrenim durumu incelendiğinde; kadınların % 20.5'unun okuryazar olmadığı, % 6.0'nın okuryazar, % 58.0'nın ilkökul mezunu, % 15.5'unun ise ortaokul ve üzeri okul

mezunu olduğu görülmüştür. TNSA 93'e göre aynı yaş grubu kadınların % 27.1'i okuryazar değil, % 6.6'sı okuryazar, % 51.2'si ilkökul mezunu, % 15.1'si ortaokul ve üzeri okul mezunudur. Bu sonuçlara göre, bizim değerlerimizin TNSA 93 değerlerine yakın olduğu söylenebilir.

Ortalama hane büyüklüğü 5.1±1.8 kişi olup, TNSA 93'e göre ortalama hane büyüklüğü kentlerde 4.2, kırsal bölgelerde 5.0 iken, Türkiye ortalaması 4.5 kişidir. TNSA 88'e göre ortalama hane büyüklüğü Türkiye ortalaması 4.8 iken, Doğu Anadolu Bölgesi ortalaması 6.2 kişidir.

Ailelerin % 68.5'u çekirdek, % 26'sı geniş aile olup, diğer aile tipi ise % 5.5'dur. TNSA 88'e göre, Doğu Anadolu bölgesindeki ailelerin % 59.3'ü çekirdek aile iken, Türkiye genelinin ise % 67.1'i çekirdek ailedir. Antalya Ahatlı Bölgesi'nde yapılan çalışmada yerleşik gecekondu bölgesinde yaşayanların % 83.5'inin çekirdek aileye sahip olduğu saptanmıştır (4).

Kadınların % 17.2 si, kocasıyla birinci dereceden akraba iken, uzak akrabalık % 4.4 oranında olup, kadınların % 78.4'ünün kocasıyla herhangi bir akrabalığı yoktur (İkinci evliliğini yapmış olanların ikinci evlilikleri göz önünde bulundurulmuştur). Kayseri Talas ve Erkilet sağlık ocakları bölgelerinde yürütülen bir çalışmada ise kocayla akrabalığı olanların oranı % 23'dür (5). Antalya'da gecekondu mahallelerinde yapılan bir çalışmada, eski gecekondu mahallesinde % 27.1, yeni gecekondu mahallesinde ise % 39.0 oranında akraba evliliği tespit edilmiştir (4).

İlk evlenme yaşı kadının gebelik riskine girdiği dönemi ifade ettiği için, ilk evlenme yaşının düşük oluşu, evlilik dışı cinsel ilişkinin yaygın olmadığı toplumlarda doğurganlığın da yüksek olacağı bir göstergesidir. 25-49 yaş grubunda medyan ilk evlenme yaşı 18 iken, TNSA 93'de ise 19'dur. Kayseri Talas ve Erkilet sağlık ocakları bölgelerinde yürütülen bir çalışmada ilk evlenme yaşı çekirdek ailelerde 19.6, geniş ailelerde 19.0 olarak bulunmuştur (5).

Ortalama ilk doğum yaşı 19.1 ile ortalama ilk evlenme yaşı 18.2 arasında yaklaşık bir yıllık bir fark olup; bu sürenin büyük bir bölümünün gebelikte geçtiği düşünüldüğünde, bölgede evlenmeyi takiben hemen çocuk sahibi olma isteğinin yaygın olduğu söylenebilir. TNSA 93'e göre ilk doğumda anne yaşı, yaşı 45-49 olan kadınlar için ortalama 20.6'dır. Yaşları 25-29 olan kadınlarda ise 21.8'e çıkmaktadır.

Ortalama ideal çocuk sayısı, 2.5 (median 2) olup, Sivas Ulaş'ta 1987 yılında yapılan bir çalışmada 3.1 (6), TNSA 93'de ise 2.4'dür.

Öğrenim düzeyi artınca; ilk evlenme yaşı yükselirken, ortalama toplam gebelik sayısı, ortalama ideal çocuk sayısı, ortalama istemsiz düşük sayısı, akraba evliliği oranı, ortalama hane büyüklüğü sayısı düşmektedir. Çekirdek aile oranı orta ve üzeri öğrenimlilerde en düşüktür. İkinci ile birinci doğumlar arası ortalama süre ve üçüncü ile ikinci doğumlar arası ortalama süre ise öğrenim düzeyinden etkilenmemektedir. Keza, ortalama istemli düşük sayısı ve ortalama ölü doğum sayısı yönünden de öğrenim düzeyleri arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmamıştır.

100 gebelikte gerçekleşen istemsiz düşük sayısı 9.9 olup, TNSA 93'de 8.3 olarak saptanmıştır. Yeşilyurt'da kadınların % 19.8'i hayatları boyunca en az bir kez kürtaj olmuşlar, % 21.8'inin en az bir istemsiz düşüğü olmuş ve % 7.4'ünün en az bir ölü doğumu olmuştur. 100 gebelikte gerçekleşen istemli düşük sayısı 9.7 olup, TNSA 93'de ise bu değer 13.4'dür. Kabaca, bizim çalışmamıza göre, her on gebeliğin birisi istemli düşükle sonuçlanmaktadır.

İkinci doğum ile ilk doğum arası süre ortalama 2.7 ± 1.8 (median 2) yıl, üçüncü doğum ile ikinci doğum arası süre ise ortalama 3.7 ± 2.6 (median 3) yıldır. TNSA 93'e göre son beş yıllık doğumlar için ortanca doğum aralığı 33.6 aydır.

Araştırma esnasında saptanan 65 gebeliğin 50'si (% 77) istenen, 15'i istenmeyen gebeliktir. Bu değerler 1978 yılında Ankara-Çubuk ve Etimesgut'ta yapılan bir çalışmayla karşılaştırıldığında istenme oranı yüksektir. Etimesgut'ta çocuğun istenme oranı % 65, Çubuk'da % 54'dür (7). Kadınların 21'i (% 32) erkek, 11'i (% 17) kız çocuk isterken 33'ü (% 51) cinsiyet tercihi olmadığını ifade etmiştir. İstanbul Pendik'de yapılan bir çalışmada tekrar çocuk sahibi olmak istediğini ifade eden kadınların % 47.6'sı erkek, % 9.5'i kız çocuk isterken, % 42.9'u cinsiyet tercihi yapmamıştır (8).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada kadınların % 17'sinin kocasıyla birinci dereceden akraba olduğu görülmüş olup, halk eğitimi çalışmalarıyla akraba evliliklerinin sakıncaları anlatılmalıdır.

İlk doğum yaşının ortalama olarak 19 olması, eğitimlerde üzerinde durulması ve yukarıya çekilmesi gereken diğer bir husustur.

İdeal çocuk sayısı (2.5) ile ortalama gebelik sayısı (3.6) arasında yaklaşık bir gebelik sayısı kadar fark bulunmuş olup, bunun çeşitli nedenleri olabilir. Araştırma esnasında gebe olan kadınların % 23'ünün mevcut gebeliklerini istememiş oldukları gerçeğinden hareketle aile planlaması hizmetleri daha etkin ve kaliteli sunulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Hatcher R. et al. Kontraseptif Yöntemler: Uluslararası Basım. Çev.ed.A.A. Dervişoğlu, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Yayın No:1, Ankara: Demircioğlu Matbaacılık.1990.
2. Çetinkaya F, ve ark. Kayseri Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezine başvuran istemli düşük olgularının değerlendirilmesi. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı içinde, ed. A.O. Karababa ve R. Uçku, Didim, 12-16 Eylül 1994;372-4.
3. Sağlık Bakanlığı (Türkiye), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü ve Macro International Inc. (1994), Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1993. Ankara, Türkiye.
4. Tezcan S, Aytekin M, Yıldırım N. Antalya il merkezindeki bir gecekondulu yerleşiminde yeni ve eski gecekondulu mahallelerinde toplumun demografik yapısı ve doğurganlık düzeyi. Nüfusbilim Dergisi 1992;14:87-100.
5. Çetinkaya F, ve ark. Çekirdek aile ve geniş ailelerde sağlıkla ilgili tutum ve davranışların karşılaştırılması. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı içinde, ed. A.O. Karababa ve R. Uçku, Didim, 12-16 Eylül 1994;191-3.
6. Özgür S. Ulaş kırsal alanında A. P. durum saptama araştırması. Doğa T U Tıp ve Ecz. D 1987;11(3):383-90.
7. Ağzitemiz, M. Etimesgut ve Çubuk bölgelerinden seçilen beş sağlık ocağında anne bakım hizmetlerinin karşılaştırılması ile ilgili bir araştırma. Ana Sağlığı, Aile Planlaması, Doğurganlık Konularına İlişkin Araştırma Özetleri: 1970-1986 içinde, ed. S. Tezcan ve ark. Hacettepe Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yayın No: 86/37, Ankara. 1986:140-5.
8. Akalın ve ark. Cinsiyet tercihi ve doğurganlık. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı içinde, ed. A.O. Karababa ve R. Uçku, Didim, 12-16 Eylül 1994;213-8.

Yazışma adresi: Doç.Dr. Erkan PEHLİVAN
İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı ABD
44069 MALATYA